Universiteit van Pretoria

NUWE REEKS Nr 285
ISBN 0-86979-762-X

DIE HEIL, GEHOORSAAMHEID, STRUKTUUR EN KERKREG.

PROF S J BOTHA

UK 262.984268
BOTHA

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

PROF S J BOTHA

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

DIE HEIL, GEHOORSAAMHEID, STRUKTUUR EN KERKREG.

PROF S J BOTHA

Intreerede gelewer op 16 Junie 1993 by die aanvaarding van die Professoraat.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

CURRICULUM VITAE

Schalk Jacobus Botha is op 10 Februarie 1936 in Ventersdorp gebore. Aan die Helpmekaar Hoër Seunskool (Johannesburg) matrikuleer hy in 1954. In die daaropvolgende jaar begin hy met sy teologiese studies aan die Universiteit van Pretoria waar hy in 1957 die BA- en in 1960 die BD-graad behaal.

Nadat hy vir 'n paar maande werksaam was in die argief van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika, is hy op 29 Julie 1961 georden as predikant van die gemeente Primrose. Hierna bedien hy ook nog tot einde 1979 die gemeentes Randpoort, Koedoesrand, Boksburg, Philadelphia (studente gemeente aan UP) en Voortrekkerhoogte as Lugmagkapelaan.

Vanuit die pastorie het hy sy studies voortgesit om in 1979 aan die Universiteit van Pretoria die DD-graad in Kerkgeskiedenis te behaal met 'n proefskrif getiteld, ***Ds Marié Joseph Goddefroy 1848-1920. Sy lewe en betekenis.***

Sy eerste doseerervaring doen hy op as hy gedurende 1971 al die lesings en eksamens behartig in Kerkgeskiedenis aan die Teologies Fakulteit (Afdeling A) van die Universiteit van Pretoria. Tussen 1977 en einde 1979 is hy op tydelik-deeltydse basis as dosent aan dieselfde departement verbonde. Op 1 Januarie 1980 word hy in opdrag van die Nederduitsch Hervormde Kerk professor in en hoof van die departement Kerkgeskiedenis (en Kerkreg) aan die Teologiese Fakultieit aan die Universiteit van die Noorde (afdeling Hervormde Teologiese Opleiding).

Aan die begin van 1985 word hy hoof van die afdeling Hervormde Teologiese Opleiding en onder sy leiding word in dieselfde jaar die hele opleiding van sendingwerkkragte van die Nederduitsch Hervormde Kerk verskuif vanaf die Universiteit van die Noorde en te Klipdrif (60 km noord van Pretoria) gevestig. Daar bly hy aan as hoof tot die einde van 1992 om dan vanaf 1 Januarie 1993 oor te neem in hierdie leerstoel aan die Universiteit van Pretoria.

In die tydperk 1980 tot 1989 het hy ook as pastorale hulp vir die jeug in die vier gemeentes te Pietersburg en as pastorale hulp van die gemeente Grootvlei (distrik Pretoria) gedien.

In breër kerkverband het hy in 5 ringskommissies en 23 sinodale rade, sommige as voorsitter of sekretaris, gedien. Tans is hy nog lid van 5 rade waarvan hy by twee as voorsitter dien, naamlik die Raad vir Regsadvies en die Komitee vir die herskrywing van die Kerkwet.

As lid van verskillende kultuurorganisasies, bestuursliggame van skole en skoolrade, het hy ook getrag om die gemeenskap te dien.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

Uit sy pen tel onder andere die volgende publikasies: 12 volstandige publikasies waaronder nege gemeente-geskiedenisse; 14 publikasie waarin hy medewerker was, 18 wetenskaplike artikels in die ***Hervormde Teologies Studies*** en twee in ***Studiae Historiae Ecclesiasticae*** asook verskeie artikels en oordenkings in verskillende ander kerklike tydskrifte.

Toekennigs wat hy ontvang het, is die goue S P Engelbrecht Erepenning vir Suid-Afrikaanse Kerkgeskiedenis (1963), die Pro Patria medalje vir operasionele diens (1979) en die medalje vir Algemene Diens (1991) van die Suid-Afrikaanse Weermag. In 1973 is die Van der Hoffblad aan hom opgedra.

Sedert 1963 is hy nog ononderbroke sekretaris van die Kerkhistoriese Genootskap van die Nederduitsch Hervormde Kerk. Van die Kerkhistoriese Werkgemeenskap van Suid-Afrika is hy stigterslid.

Hy is getroud met Babsie Vorster en uit die huwelik is vier kinders gebore.

Prof P. Smit
VISEKANSELIER EN REKTOR

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

DIE HEIL, GEHOORSAAMHEID, STRUKTUUR EN KERKREG.

PROFESSORALE INTREEREDE SJ BOTHA
KERKGEBOU GEMEENTE PRETORIA
NEDERDUITSCH HERVORMDE KERK VAN AFRIKA

WOENSDAG 16 JUNIE 1993
OM 19:00

Skriflesing: 1 Korintiërs 14:26-40

Vers 26: Sorg dan dat alles tot opbou van die gemeente verloop.

Vers 33: God is tog nie 'n God van wanorde nie, maar van orde en vrede.

Vers 40: Alles moet egter gepas en ordelik geskied.

Geagte meneer die visie-kanselier en rektor, prof Smit, weleerwaarde voorsitter van die Algemene Kerkvergadering, dr Van Wyk, geagte meneer die dekaan, prof Koekemoer, weleerwaarde voorsitter van die Kuratorium, dr Kotze, geagte kollegas, studente, broeders en susters.

1. INLEIDING

Vanuit die Skrifgedeelte stel ek vanaand die vakdissipline Kerkreg aan die orde en wil ek trag om oor die tema *"Die heil, gehoorsaamheid, struktuur en Kerkreg"* te handel. Hoewel die hoofopdrag van hierdie leerstoel die navorsing, bestudering en dosering van die Kerkgeskiedenis is, het die bekleër van hierdie leerstoel ook nog dieslefde verantwoordelikheid ten opsigte van die vakke Dogmengeskiedenis en Kerkreg. Dat my keuse spesifiek op kerkreg val wil ek graag kortliks motiveer:

1.1. Dertien jaar gelede het ek die voorreg gehad om by aanvaarding van die leerstoel in Kerkgeskiedenis aan die Universiteit van die noorde in my intreerede aldaar, aandag te gee aan die vakgebied Kerkgeskiedenis (Botha 1980). Bevoorreg deur die Nederduitsch Hervormde Kerk en die Universiteit van Pretoria tot dieselfde leersoel hier, neem ek hierdie keer die vrymoedigheid om 'n tema uit die Kerkreg aan die orde te stel.

1.2. 'n Tweede en belangriker rede is dat gedurende die afgelope aantal dekades 'n aanmerklik groter belangstelling en verdiepende ontwikkling in die Afrikaanse kerklike wêreld in die algemeen maar ook in die Nederduitsch Hervormde Kerk in die besonder op die terrein van die Kerkreg na vore gekom het. Verantwoording ten opsigte van 'n eie standpunt en koers is belangrik.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

1.3. Die derde en vernaamste rede lê in die feit dat die *Kerkwet en Bepalings* van die Nederduitsch Hervormde Kerk tans in opdrag van die Algemene Kerkvergadering herskryf word. Dit bring die vraag na vore of en hoe hierdie departement 'n bydrae tot so 'n uiters belangrike onderneming kan maak.

2. SKRIFGEGEWENS

Dat ek 'n bepaalde Skrifgedeelte as vertrekpunt neem is nie maar net omdat dit vereis word dat ek hierdie intreerede in die kerkgebou van die kansel af moet uitspreek nie. Binne die familie van hervormde kerke het die Woord nog altyd gegeld as primêre bron en norm vir die Kerkreg. Hierdie stelling verteenwoordig bepaalde uitgangspunte wat voorlopig sonder nadere beredenering gestel word:

* Kerkreg is 'n teologiese wetenskap wat 'n plek tussen die ander teologiese dissiplines inneem (Van Wyk 1989:24, Pont 1983:19 en Coertzen 1991:151-158).
* Kerkreg as teologiese wetenskap het te make met 'n eiesoortige reg (sui generis) wat in en vir die kerk as eiesoortige gemeenskap beoefen word (Van Wyk 1989:13 en Coertzen 1991: xiii en 159).
* Kerkreg is nie in stryd met die wese van die kerk nie, maar is noodsaaklik om die onontwykende orde in en vir die kerk, waarin en waardeur die gehoorsaamheid van die gelowige gemanifesteer word, tot stand te help bring (Pont 98:3-17; Coertzen 1991: lvv; Van Wyk 1989:23).

Ook die keuse van hierdie bepaalde Skrifgedeelte as vertrekpunt is nie oorspronklik nie. In aansluiting by andere word aanvaar dat die uitspraak van Paulus in 1 Kor 14:40 naamlik *Alles moet egter gepas en ordelik geskied,* een van die mees direkte Skrifuitsprake ten opsigte van die taak of opdrag van die Kerkreg is en ook die basiese uitgangspunt van die kerklike reg aandui (Van Wyk 1989:24 en Coertzen 1991:42).

Die bepaalde vers is die afsluiting en hoogtepunt van 'n argument waarmee Paulus reeds in hoofstuk 11:2 begin het en wat te make het met die goeie orde in die erediens. Dit was nodig omdat onder die Korinthiërs onreëlmatighede by en ongepaste deelname aan die Nagmaal, asook ander wanordelikhede in die erediens voorgekom het. In hoofstuk 14 het Paulus dit veral oor die gawes van profesie en die spreek in vreemde tale waarop lede van die gemeente aanspraak gemaak het, maar wat tot chaos in die eredienste aanleiding gegee het. Hoewel hy voorkeur gee aan die gawe van profesie of verkondiging van God se boodskap, wys hy tog nie die spreek in tale totaal af nie. Waarteen hy wel betoog is teen die opvatting

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

van diegene wat hulle aansprake op gawes wat hulle van die Hielige Gees sou ontvang het, gebruik om hulle wanordelike optrede in die erediens te regverdig.

In die gelese gedeelte gee Paulus nou bepaalde voorskrifte hoe sake in die erediens wel gereël behoort te word en hoe hulle hulle behoort te gedra. Van besondere betekenis is die grond wat hy aanvoer vir sy voorskrifte naamlik "God is tog nie 'n God van wanorde nie, maar van *orde* en *vrede*" (vers 33). Die samevoeging van die begrippe orde en vrede laat die aard van die orde wat in die kerk behoort te geld na vore kom.

Sulke sake soos beroeringe, verdeeldheid, twis, tweedrag en stryd heers waar daar nie orde is nie. Daarteenoor sal harmonie, eerbaarheid en betaamlikheid gevind word waar orde en vrede is. Vanweë die sonde is die mens in stryd met God en daarom onderworpe aan chaos en wanorde. Deur die heilsdaad van God in en deur Jesus Christus het die mens vrede met God, kan hy weer op sy godgegewe plek voor God funksioneer en dit is orde (Smit 1984:18). Dit kan ook so gestel word:

> "Vanuit die vrede wat die mens in Christus met God het, vloei daar 'n orde voort wat in die gemeente gehandhaaf moet word as 'n vergestalting van die orde en vrede met God en met mekaar"
> (Coertzen 1991:42)

Hoewel die voorskrifte in die eerste plek op die orde in die erediens gerig was, geld dit wat in vers 40 verwoord is, inderdaad die totale kerklike lewe. Juis deur die reël dat alles gepas en ordelik moet geskied te gehoorsaam, kan uitvoering gegee word aan die vroeëre opdrag wat ook met die orde te doen het naamlik "Sorg dan dat alles tot opbou van die gemeente verloop" (Vers 26). Die opdrag in vers 40 impliseer dus dat die totale sigbare en uiterlike kerklike lewe so georganiseer, georden of gestruktureer sal word dat alles sal voldoen daaraan om gepas en ordelik te wees. Die struktuur van die kerk is dus nie maar 'n saak van tweederangse belang wat aan die toeval of aan die willekeur van gelowiges oorgelaat kan word nie. Dit is dus net soveel 'n opdrag wat gehoorsaam moet word as wat die gawe van die heil in Christus geloof vra. Die gemeente wat deur die heilsdaad van God in Christus in 'n herstelde verhouding met Hom geplaas is en wat dit in die geloof ontvang en aanvaar, moet op daardie Godgegewe plek so funksioneer dat dit gepas en ordelik sal wees. Alleen dan kan dit tot eer van die God van vrede en orde wees en tot opbou van die gemeente.

Spesifieke en uitvoerige voorskrifte hoe daar wel gestruktureer moet word, word nie gegee nie. Die maatstaf is egter duidelik naamlik wat God as gepas en ordelik beoordeel. Hieruit volg duidelik dat elke ordereël of stuk struktuur beoordeel sal moet word in die lig van die vraag of dit aan Gods wil voldoen. Om dit ook anders

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

te stel: die orde of struktuur van die kerk sal ook Skrifgefundeerd moet wees.

Ook die groot kerkhervormer Johannes Calvyn het die opdrag van vers 40 gesien as Skriftuurlike reël waaraan alle kerklike ordereëls gemeet moet word (Calvin 1948:473-4 en Pont 1986:541). Sterk beïnvloed deur Bucer het Calvyn, anders as Luther en Zwingli, sorgvuldig aandag gegee aan die uiterlike orde of organisasie of struktuur van die kerk. Dit het hy gedoen omdat hy die sigbare kerk gesien het as van die grootste betekenis vir die bemiddeling van die verborge werk van die Heilige Gees (Van't Spijker 1988:98). As draer van die ware evangelie moet die kerk, om sy taak reg te kan doen, ook 'n regte organisasie of struktuur hê wat Skriftuurlik gefundeer is (Pont 1981:3). In vers 40 het Calvyn, wat die vader van die presbiteriaal-sinodale vorm van kerkregering genoem kan word, die opdrag tot sodanige struktuur gesien. Die presbiteriaal-sinodale struktuur pretendeer dan ook om 'n Skrifgefundeerde en Skrifgehoorsame struktuur te wees. Die fundamentele uitgangspunt van hierdie struktuur is dat Jesus Christus en Hy alleen as Hoof en Heer oor die kerk, wat sy liggaam is, regeer. Hy oefen hierdie regering op tweërlei wyse uit: eerstens onmiddellik of direk deur sy Woord en Gees en tweedens middellik of indirek deur die ampte wat in vergadering byeenkom om as instrumente in sy hand, te dien (Pont 1981:192 en Van Wyk 1989:115). Hieruit vloei voort dat die suiwere verkondiging van die Woord en die bediening van die sakramente as sigbare verkondiging van die Woord, van wesenlike en primêre belang is. Verder: dat die Woord reg gehoor en gehoorsaam word, vereis handhawing van die dissipline om te sorg vir die welwese van die kerk.

Voorlopig kan so saamgevat word: die orde waaroor dit hier gaan raak die totale lewe van die kerk, die liggaam van Christus, die volk van God. Hierdie orde is egter in die eerste plek 'n gawe van die Here God. 'n Gawe wat die vrug is van die vrede tussen God en mens, dit wil sê die heil wat in en deur Jesus Christus bewerk is. Terselfdertyd is hierdie orde ook 'n gebod of voorskrif van die Here. Terwille van die opbou van die gemeente met die oog op die eer van God is dit 'n opdrag wat voortdurend gehandhaaf moet word. As gawe van God vra dit nederige en dankbare aanvaarding in geloofsgehoorsaamheid en as opgawe vra dit organisering, ordening of strukturering van die totale kerklike lewe as vergestalting van die gehoorsaamheid.

Daarmee is al vier die begrippe van die tema nou op die tafel. Die heil waarom dit hier gaan is die vrede met God, die versoening, die redding, die verlossing, in en deur Jesus Christus. Daaruit vloei 'n orde voort as gawe en opgawe van God wat gehoorsaam aanvaar, geglo en gehandhaaf moet word juis deur dit ook in die organisasie of struktuur van die totale kerklike lewe vergestalting te laat vind. Dit gaan dus om kerlike gehoorsaamheid en kerklike struktuur en die heil wat by albei betrokke is.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

Binne die kerk gebruik, is gehoorsaamheid en struktuur dan in wese twee kante van dieselfde saak. Toegegee, die organisatoriese struktuur is wel 'n middel tot 'n doel en nie die doel self nie (Pont 1981: en 1986:534-546). Maar dit beteken hoegenaamd nie dat struktuur net met die uiterlike te doen het en daarom onbelangrik is en alleen maar pragmaties benader kan word nie. Die teendeel is waar. Gehoorsaamheid kan gesien word as die innerlike en struktuur as die uiterlike of sigbaargeworde dop van gehoorsaamwees as reaksie en gevolg van die werking van die Heilige Gees deur die Woord. Gehoorsaamheid is die innerlike aanvaarding van die heil en struktuur die uiterlike teken dat die heil aanvaar is en nou gehoorsaam verder deur die struktuur as vervoermiddel gedra en beskerm word (1 Tim 3:15), terwyl beide bepaal is en telkens weer opnuut bepaal word deur Gees en Woord.

In volgorde kom die innerlike gehoorsaamwees eerste en die struktuur of organisasie, as uiterlike "dop-word" van gehoorsaamwees, daarna. Die een kan nie sonder die ander wees of in teenstelling met mekaar staan nie. Geloof wat nie in dade bevestig word nie, help niks (Jakobus 2:14). Gehoorsaamheid wat nie na paslike strukture soek nie, is ook dood (Jakobus 2:17). Wat wel van groot belang is, is dat die verband en verhouding tussen gehoorsaamheid en struktuur as reaksie op die heil in Christus, korrek moet wees. Werklike gelowige aanvaarding van die heil in Christus, werklike gehoorsaamwees aan Gees en Woord sal soek na passende strukture waarin dit tot uitdrukking kan kom. Terselfdertyd kan 'n struktuur wat nie uitdrukking is van gehoorsaamheid aan Gees en Woord nie, niks anders wees nie as 'n leë, monsteragtige en tiranniserende dop.

Dit is egter van lewensbelang dat die verband tussen gehoorsaamheid en struktuur nie ontken of skeefgetrek word nie. Indien dit gebeur is daar veral twee gevare wat dreig. Enersyds is daar die gevaar van verabsolutering van die struktuur. Dit gebeur wanneer een bepaalde kerklike organisasie, regeringsisteem of dan struktuur gekanoniseer word tot die enigste en werklik ten volle godgewe struktuur. Uiteraard word gehoorsaamheid aan die bepaalde struktuur gelyk gestel aan en in die praktyk dikwels in die plek gestel van gehoorsaamheid aan die Heer self. Die heil word dan so verbind aan die bepaalde struktuur dat daarbuite geen heil kan wees nie. Daar lê die heil in die struktuur self en is gehoorsaamheid aan die struktuur primêr. In wese word die struktuur dan vergoddelik en die werklike gesagdraer gemaak.

Basies is dit wat in die Roomse kerklike struktuur gebeur het en vandaar dan die opvatting en uitspraak dat buite die Roomse kerklike instituut geen heil te vinde is nie. In enige kerk egter, waar die struktuur statutêr-juridies gebruik word, het verabsolutering reeds subtiel begin posvat.

Andersyds is daar die gevaar van willekeur of pragmatisme ten opsigte van die

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

struktuur. Dit gebeur wanneer gehoorsaamheid so verinnerlik word, dat struktuur as van weinig of geen betekenis geag word nie. Struktuur hoef dan nie bepaal te wees deur Gees en Woord nie, maar kan na analogie van enige bruikbare en werkende sekulêre voorbeeld of bloot vanuit pragmatiese denke gevorm word. In uiterste vorm is dit terug te vind by die Ana-Baptiste, die Anti-Trinitariërs en Spiritualiste. Die gevaar van willekeur is egter wesenlik wanneer in enige kerk by die opstel van ordereëls primêr en alleen maar gevra sou word of dit (administratief) sou werk.

3. KERKREG

Juis hier moet Kerkreg as wetenskap nou ter sprake gebring word. Dit is waar die taak van die Kerkreg lê naamlik die voortdurende navorsing en nadenke oor 'n gepaste struktuur wat gehoorsaamheid aan God kan manifesteer en oor die korrekte verband en verhouding tussen gehoorsaamheid en struktuur. Twee belangrike aspekte kom hier na vore naamlik die *bronne* en die *metode* of paradigma (Coertzen 1991:75-100 en 1993:1-17) van die Kerkreg.

3.1. Bronne

Die bronne wat gebruik word en die standpunt wat ten opsigte van die bronne ingeneem word is van die uiterste belang omdat dit konsekwensies het vir die gestalte of struktuur van die kerk (Coertzen 1991:117). Dit sou egter te ver voer om die saak uitvoerig te behandel, daarom word volstaan met 'n paar kort opmerkings.

Gewoonlik word onderskei tussen primêre bronne soos die Hielige Skrif en die besondere kerk se belydenisskrifte en daarnaas sekondêre of besondere bronne soos vroeëre en bestaande kerkordes, besluite van kerkregeervergaderings en geskrifte van kerkregtelikes (Coertzen 1991:117-118).

Binne hervormde geledere is op enkele uitsondering na (onder andere AM Brouwer en MR van den Berg, sien Coertzen 1991:124), nog altyd uitgegaan van die standpunt dat die Skrif en belydenisskrifte die primêre bronne vir die Kerkreg is, met die uitdruklike kwalifikasie daarby dat die Skrif die normerende norm (norma normans) en die belydenisskrifte die genormeerde norm (norma normata) uitmaak (Pont 1977:77-90 en 1981:6-17; Coertzen 1991:117-149; Van Wyk 1989:30-59).

Daar bestaan dus 'n besliste rangorde wat die bronne betref. Voorop staan die Skrif met abolute gesag. Die implikasie hiervan is dat nie doelmatigheid of tradisie of konvensies die bepalende in die kerkregering sal wees nie, maar wel wat God

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

se wil vir Sy kerk is soos dit in Sy Woord tot openbaring kom (Calvyn, IV:3,1 en IV:4,1; Bouwman 1928:29 en Coertzen 1991:123). Dit beteken nie dat daar vir elke ordereël noodwending 'n bepaalde Skrifbewysplaas moet wees nie (Pont (1982b):79). Calvyn het dit so gesien dat die dinamiese beginsel (Ius Divinum) van die orde van die kerk in die Skrif gevind moes word. In die praktyk kan die beginsel wel verskillende vorme aanneem (Coertzen 1991:24).

Skrifbeskouing en Skrifhantering sal wel van belang wees. Standpuntinname sal gevra word ten opsigte van fundamentalistiese, moralistiese en konfessionalistiese Skrifhantering, maar ook ten opsigte van die hedendaagse neiging tot relativering van die Skrif se gesag wat uiteraard ook die regering van die kerk raak (Coertzen 1991:129-120 en Van Wyk 1989:45). Laasgenoemde opmerking is nie gemik teen wetenskaplike Bybelondersoek nie.

In die Skrif word uitsprake oor die Heer van die kerk en oor die kerk van die Heer aangetref en hierdie uitsprake is gesistematiseerd in die belydenisskrifte van die kerk saamgevat (vergelyk die Nederlandse Geloofsbelydenis onder andere artikels 27 tot 32 en die Hiedelbergse Kategismus vraag en antwoord 54). Dit maak die belydenisskrifte die tweede primêre bron vir die Kerkreg. Die belydenisskrifte word nie so op dieselfde lyn geplaas en met dieselfde gesag as die Skrif beklee nie. Immers, die Belydenis van die kerk soos in die belydenisskrifte vervat, "is nie eiesinnige menslik-kerklike spreke nie, maar Bybelsgelowige reduplikasie van die inhoud van die Woord van God" (Van Wyk 1989:36). Dit het wel die implikasie dat die Skrifgegewens vir die strukturering van die kerk via die belydenisskrifte loop en dat Skrif, belydenisskrif en kerkorde dus in mekaar se verlengde lê (Van Wyk 1989:47 en Pont [1977]:77-90)

Naas die Skrif en belydenisskrifte as primêre bronne, volg ook in rangorde die bestaande en vroeëre kerkordes, amptelike dokumente van kerklike regeervergaderings en laastens geskrifte van teoloë (Coertzen 1991:149). Hierdie groep sou as die tradisie of voortdurende gewoonte van die kerk saamgevoeg kon word. Hierdie groep word altyd weer getoets aan Skrif en belydenisskrif.

3.2 Metodologiese bakens

Enige wetenskap het 'n metodologie of paradigma nodig, dus ook die Kerkreg. Daar kan nie maar sommer op 'n lukraak wyse te werk gegaan word nie. Coertzen toon aan dat paradigmaverskuiwings of die aanwending van ander metodologies bakens, ernstige gevolge vir kerkreg en kerkregering kan oplewer (Coertzen 1991:75-116 en 1993:1-17).Om "reg aan God se reg vir sy kerk te laat geskied", doen hy dan 'n sestal metodologiese bakens aan die hand, waarmee die kerkregtlike en die kerkregeerder noulettend rekening moet hou (Coertzen 1991:75-116):

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

3.2.1 die koninkryk van God as konteks vir die kerk en sy orde.
3.2.2 Die kerk as 'n unieke gemeenskap, 'n unieke vergadering van gelowiges met 'n unieke reg of orde.
3.2.3 Jesus Christus as die enigste Here en Hoof van die kerk.
3.2.4 Christus se heerskappy deur Woord, Gees en dienste.
3.2.5 Die opbou van die gemeente of kerk as die doel van kerkreg en kerkregering.
3.2.6 Die Skrifgegewe indikatief naamlik die heil in Christus wat eens en vir altyd gebring is en deur die werking van die Heilige Gees tot stand gebring word en die daaruit voortspruitende imperatief om teen die sonde stryd te voer.

Binne die raamwerk van hierdie bakens wat moontlik selfs sou kon vermeerder, kan die Kerkreg wel op 'n verantwoorde wyse beoefen word.

Dat navorsing en nadenke oor die struktuur van die kerk 'n voortdurende verantwoordelikheid van die Kerkreg is, vloei voort uit die opvatting in hervormde geledere dat die Skrif nie 'n volledige en pasklaar struktuur vir alle tye, omstandighede en plekke gee nie. Johannes Calvyn se beskouing lê hierdie opvatting ten grondslag. Enersyds was hy oortuig daarvan dat die kerk in alles in ooreenstemming met Gods Woord ingerig moes word. Hy het onwrikbaar daaraan vasgehou dat die kerk 'n geestelike bestuurswyse moes hê wat ontleen was aan die Woord van God, aan die evangelie van Jesus Christus. Andersyds stel hy dat die Heer nie iets bepaalds af uitdrukliks voorgeskryf het nie en juis daarom kan elke kerk vir homself 'n kerklike orde opstel wat vir hom die paslikste en bruikbaarste in sy bepaalde tyd en omstandighede is. Juis in sy kommentaar op 1 Kor 14:40 kom beide hierdie aspekte van sy bekouing uitdruklik na vore. Hy stel dat die Here ten opsigte van uiterlike seremonies en gebruike aan die gelowiges vryheid van keuse gelaat het sodat hulle nie sou kon dink dat die diens aan God totaal in die uiterlike seremonies en gebruike opgesluit lê nie. Maar dan stel hy onmiddellik daarby dat die Here hierdie vryheid van keuse tog getemper het omdat oor sulke sake vanuit die Woord van God geoordeel moes word wat reg is. Dit moes reëls wees wat op die Woord van God gebou was om dissipline en orde in die kerk te handhaaf. Wat meer is, die ordereëlings wat afgelei is uit en gebou is op die Woord kan nie maar net as menslike insettinge gesien word nie, maar in soverre hulle in die algemene gebod van *gepas* en *ordelik* (vers 40) gegrond is, het hulle soveel gesag asof hulle uit die mond van Christus self kom. Gehoorsaamheid daaraan is dan vanselfsprekend. In sy groot werk naamlik die *Institusie van die Christelike godsdiens* (1559) word hierdie standpunt ook uitdruklik gestel (IV:10,30). Die volgende twee aanhalings spreek vanself:

> ".....moet ek hier getuig dat ek uiteindelik slegs daardie menslike instellings goedkeur wat sowel op God se gesag gegrond as aan die Skrif

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

ontleen is en wat daarom Goddelik is."

en

"Omdat dit egter nie sy wil was om in die uiterlike seremonies uitdruklik voor te skryf wat ons moet volg nie, omdat Hy voorsien het dat dit van die tydsgewrig afhang en Hy geoordeel het dat een vorm daarvan nie by alle tye pas nie, behoort ons hier ons toevlug te neem tot daardie algemene reëls wat Hy ons gegee het sodat alles wat die nood van die kerk vereis met die oog op die orde en die betaamlikheid voorgeskryf moet word, aan hierdie reëls getoets moet word."

Oor die ensiklopediese plek wat die Kerkreg binne die teologiese wetenskap inneem word nie verder gehandel behalwe om te stel dat Kerkreg nie in isolasie van die ander dissiplines bedryf kan word nie. Voortdurende kontak met al die dissiplines en dan veral met die Bybelwetenskappe, Dogmatiek en Kerkgeskiedenis is wel van lewensbelang.

Met die resultate van sy navorsing en nadenke gaan die Kerkreg na die kerklike regeervergaderings, wat dan die verantwoordelikheid het om oor die praktiese implementering daarvan te besluit. Hieruit blyk die dienende karakter van die Kerkreg of soos dit ook gestel kan word, hieruit blyk dat die Kerkreg nie 'n laboratoriumwetenskap is nie maar 'n wetenskap te velde, wat nie maar net by interessante teorië wat van akademiese belang is wil ophou nie (Smit 1987:17), maar sy resultate graag in die kerk strukture wil sien anneem.

4. DIE HUIDIGE STAND VAN KERKREG BINNE DIE TEOLOGIESE FAKULTEIT (AFD A).

In die afgelope paar dekades het 'n groter en verdiepende belangstelling en ontwikkeling in die geledere van die Afrikaanse kerke na vore gekom (vgl Coertzen 1991:243-256). Veral die teologiese aard van die Kerkreg het sterker as ooit tevore aan die orde gekom.

Ook die Nederduitsch Hervormde Kerk en die Teologiese Fakultiet (Afd A) aan die Universiteit van Pretoria, het nie agtergebly wat hierdie onwikkelinge betref nie. Hoewel dit waar is dat tot op datum nog maar slegs 'n enkele proefskrif op dié terrein by die Fakulteit ingedien is (Van Wyk 1989), is dit gelukkig nie 'n aanduiding dat daar maar weinig belangstelling bestaan of min ontwikkeling op die gebied plaasgevind het nie. Dit kan gestel word dat van alle DD- en M Div-studente in die Kerkgeskiedenis ook verwag word om in die Kerkreg goed ingegrawe te wees. 'n Aantal artikels op dié terrein in die *Hervormde Teologiese Studies* is ook hiervan bewys (Botha [1961], [1969], 1990 en 1992; Müller [1969];

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

Mans [1978]; Van der Westhizen [1978] en Van Wyk 1992a en 1992b.)

Die feit is egter dat dit by uitstek my voorganger, prof AD Pont is wat vir Fakultiet en Kerk op die gebied fenominale werk gelewer het. Toe hy in 1957 die vak oorgeneem het by prof SP Engelbrecht, het daar geen gepubliseerde materiaal binne die Fakulteit bestaan wat vir doseerwerk bruikbaar was nie. Hoewel hy kon put uit die ryke oes op die gebied wat op daardie stadium uit Nederland en Duitsland afkomstig was, het hy in sy worsteling met bepaalde kerkregtelike vraagstukke baie gou onder die besef gekom dat daardie publikasies slegs indirek bruikbaar was. Dit het hom daarvan oortuig dat die grondslae en inhoud van die vak eers sorgvuldig nagevors moes word. Daar moes eers 'n behoorlike fondament gelê word waarop mettertyd voortgebou sou kon word (Pont 1983:21). By sy aftrede in 1992 was twee dele van sy beplande driedelige werk met die titel *Die historiese agtergronde van ons kerlike reg* reeds gepubliseer. Nie alleen binne nie, maar ook buite die Nederduitsch Hervormde Kerk het hierdie werke gunstige kommentaar uitgelok soos onder andere dat dit 'n standaard- en naslaanwerk vir al die Afrikaanse kerke sal word en ook in Nederland sal verkoop (Brown 1982:7-71). Aangevul met 'n baie groot aantal wetenskaplike artikels, het hy vir hierdie vak inderdaad 'n baie stewige fondament gelê waarop met vertroue voortgebou kan word. Belangriker nog as die omvang van sy publikasies, is die besondere kwaliteit daarvan en die ondubbelsinnige koers wat hy aangedui het. Sy keuse ten gunste van die presbiteriaal-sinodale kerkregstelsel was beslis. Sonder om moeg te word het hy die beginsels van hierdie stelsel nagevors en die Kerk voortdurend daartoe opgeroep om dit konsekwent praktiese gestalte te gee.

Uit oortuiging en daarom van harte, is dit my voorneme om op hierdie ingeslane weg voort te gaan en op die fondament voort te bou. Ook ek is is oortuig daarvan dat die presbiteriaal-sinodale stelsel die verantwoordste Skrifgefundeerde stelsel is wat die kerk as 'n dinamiese Christologies-pneumatiese organisme kan laat funksioneer (Pont 1982a:12). Selfs in hierdie moderne tyd met sy groot drang na allerlei nuwe modelle, kan die konsekwente toepassing van die grondbeginsels van hierdie "ou" struktuur, steeds funksionele vergestalting wees van gehoorsaamheid aan God die Here. Juis daarom beskou ek die presbiteriaal-sinodale struktuur as die struktuur wat steeds die beste voldoen aan die opdrag dat alles *gepas* en *ordelik* moet geskied of, om dit in terme van die tema uit te druk: dit is die struktuur wat gehoorsaamheid aan die gawe en opgawe van die heil in Jesus Christus die beste kan vergestalt.

5. HERSKRYWING VAN DIE KERKWET EN BEPALINGS VAN DIE NEDERDUITSCH HERVORMDE KERK

Die huidige *Kerkwet en Bepalings* van die Nederduitsch Hervormde Kerk is op

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

die Algemene Kerkvergadering van 1951 aanvaar en in Junie 1952 in die Kerk ingevoer (Engelbrecht 1953:383). Hierdie Kerkwet was in werklikheid slegs 'n aanpassing van die Nederlandse Hervormde Kerk se Kerkorde van 1950. In elk geval was die Kerkwet van 1951 'n groot verbetering op die Kerkwet wat voor die datum gegeld het veral omdat die presbiteriaal-sinodale tradisie van die Kerk die oorheersende in die Kerkwet geword het. Ongelukkig het daar nog oorblyfsels van die tweede, weliswaar minder bepalende kerkorderlike tradisie van die Kerk naamlik die verenigingsreg, ook neerslag in die Kerkwet van 1951 gevind (Pont 1981:4) wat die presbiteriaal-sinodale sisteem tog weer deurkruis het. Dit kan ongelukkig genoem word omdat die verenigingsreg as produk van die rasionalistiese denke van die Verligting, 'n kerkregtelike sisteem is wat hoegenaamd geen Bybelse uitgangspunt het nie. Die kerk word naamlik bloot as 'n gewone vereniging gesien en op basis van die verenigingsreg moes die kerklike struktuur gebou word (Van Wyk 1989: 135 en Pont 1991: 1-27). Dit het 'n sekulariserende en demokratiserende tendens in die kerkordelike struktuur van die Kerk ingedra wat nogal diep wortel geskiet het. Dit kom veral na vore in die statutêr-juridiese gesag wat in die hande van hiërargies-gestruktureerde vergaderings gelê word (Pont 1982a: 10).

Ten spyte van die "goeie" wat hierdie Kerkwet ingehou het, het daar om begryplike redes gaandeweg twee groot besware al sterker na vore begin tree. Een was dat die Kerkwet nie voortgekom het uit die eie studie, besinning en gesprek wat die eie omstandighede kan verdiskonteer nie, maar dat dit ervaar is as iets wat van buite af aan die Kerk opgelê is (Pont [1983]:28). Terloops is dit interessant om te meld dat die Nederlandse Kerkorde van 1951 ook die afgelope jare in Nederland self skerp gekritiseer word (Dingemans 1987: 44-75). Die tweede beswaar is teen die oorblyfsels van die verenigingsreg waarin die statutêr-juridiese opvattings die Chrisokraties-pneumatiese oorwegings totaal oorskadu (Pont 1982a:12). Ten spyte van voortdurende aanpassings en verstelling oor die afgelope veertig jaar, het dit gaandeweg duidelik geword dat drastieser optrede tog nodig is.

Die algemene Kervergadering van 1989 het besluit dat die Kerkwet hersien, herformuleer, herrangskik en aangepas moes word (NHKA 1989: 44 en 274). Die vernaamste rede vir hierdie besluit was: "*Die Kerkwet praat op die oomblik nog met 'n swaar aksent van die teologie van die Nederlandse Hervormde Kerk uit die jare vyftig. Vir die Kerk kan dit net goed wees as die Kerkwet opnuut onder oë geneem word sodat die aksente van die Nederduitsch Hervormde Kerk se eie teologie in sy Kerkwet sal spreek.*"

Na diepgaande en indringende worsteling deur die komitee wat aangewys is om die opdrag uit te voer, rapporteer die komitee aan die Algemene Kerkvergadering van 1992 dat "*dit wys sal wees om nie net die bepaalde Kerkwet te hersien en*

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

aan te pas nie, maar om 'n totaal nuwe Kerkwet daar te stel. Die rede daarvoor is dat die huidige Kerkwet reeds 'n aangepaste weergawe is van die 1951 Kerkorde van die Nederlandse Hervormde Kerk. Die feit dat voortdurende aanpassings gemaak moet word dui daarop dat die huidige Kerkwet nie volledig aan die eie omstandighede voldoen nie" (NHKA 1992:259).

Die Algemene Kerkvergadering het hierdie voorlegging aanvaar. Dit verteenwoordig 'n drastiese en radikale gebeurtenis. Dit gebeur nie aldag dat 'n kerk besluit op 'n totaal nuwe kerkwet nie. Bowendien is die uitdruklike verwagting dat die Kerk se eie teologie sterk in hierdie nuwe Kerkwet sal spreek. Vir die Kerkreg binne die Fakulteit Teologie (Afd A) beteken dit 'n geleentheid wat 'n ontsaglike uitdaging en verantwoordelikheid meebring. Die resultate van die afgelope dekades se arbeid op hierdie terrein kan nou ten volle diensbaar wees aan die komitee wat die opdrag het om die nuwe Kerkwet op te stel sowel as aan die Algemene Kervergadering wat die finale beslissing oor invoering van die Kerkwet sal neem.

Eventuele aanvaarding van 'n nuwe Kerkwet sal natuurlik nie die einde van die taak en verantwoordelikheid van die departement beteken nie. Inteendeel, solank as wat hierdie aardse bedeling mag voortduur en veranderinge plaasvind, sal die kerk telkens weer gehoorsaam moet vra na die Skrifgebinsels wat nodig is om in die lig van eietydse omstandighede gestalte aan die kerlike struktuur te kan gee (Coertzen 1991:25). Die oomblik as die Kerkwet of Kerkorde aanvaar sou wees, begin die taak van die Kerkreg weer voor om te toets of en in hoeverre die struktuur of orde wat aanvaar is (ius constitutum) ooreenstem met hoedanig die orde of struktuur behoort te wees(ius constituendum) (Van Wyk 1989:25). Volgehoue navorsing en nadenke vanuit die bronne en aan die hand van die metodologiese bakens bly die roeping van die Kerkreg met die oog daarop om die geloofsgehoorsaamheid ten opsigte van die heil in Christus in die struktuur van die kerk te kan vergestalt.

Meneer die visekanselier en rektor, eerwaarde voorsitter van die Algemene Kerkvergadering, in opregte dankbaarheid teenoor die Universiteit as my akademiese moeder en die Kerk as my geloofsmoeder, aanvaar ek in alle nederigheid hierdie leerstoel.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

LITERATUURVERWYSINGS

Botha, S J 1961. Ontleding van die kerksaak van Trichardsfontein 1893. *HTS* 17,1-17.

— 1969. Die kerkregtelike posisie van die Prokurasie-Kommissie in die Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk. *HTS* 25, 106-131

— 1980. Kerkgeskiedenis in die konteks van die Hervormde Teologiese Opleiding aan die Universiteit van die Noorde. Universiteit van die Noorde: *Reeks C56.*

— 1990. Die ouderling en die regeervergaderings in die Nederduitsch Hervormde Kerk. *HTS* 46, 528-541.

— 1992. 'n Voltydse skriba vir die Algemene Kerkvergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk? *HTS* 48, 617-644.

Bouwman, H 1928. *Gereformeerde Kerkrecht.* Eerste deel. Kampen: JH Kok.

Brown, E 1982. Boekbespreking: Die historiese agtergonde van ons kerklike reg. *HTS* 38,68-71.

Calvinus, J 1659. *Institutio Christianae Religionis.* In Afrikaans vertaal Simpson, HW 1991. Potchefstroom: Calvyn Jubileum Boekefonds.

Calvinus, J 1546. *Commentary on the epistles of Paul the Apostle to the Corinthians.* Volume 1. Translated from the original Latin by the Rev. John Pringle, 1948. Grand Rapids - Michigan: WMB Eerdmans Publishing Company.

Coertzen, P 1991. *Gepas en Ordelik. 'n Teologiese verantwoording van die orde vir en in die kerk.* Pretoria: RGN uitgewers.

Coertzen, P 1993. Wetenskaplike metodologie en kerkregering. Lesing by kongres van *KHWGSA:* Januarie 1993.

Dingemans, G D J 1987. *Een huis om in te wonen... Schetsen en boustenen voor een kerk en een kerkorde van de toekomst.* 's Gravenhage: Uitgeverij Boekencentrum BV.

Engelbrecht, S P 1953. *Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika.* Derde hersiene en vermeerderde uitgawe. Kaapstad - Pretoria: HAUM- JH de Bussy.

Mans, C J 1972. Die verhouding van belydenis en kerkorde. *HTS* 28, 134-

Müller, J J P 1968. Die Dordtse Kerkorde 1618. *HTS* 25, 88-97.

Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Algemene Kerkvergadering 1989. Notule van die Algemene Kerkvergadering 1989. Argief van die Nederduitsch Hervormde Kerk, Pretoria.

Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. Algemene vergadering 1992. Notule van die Algemene Kerkvergadering 199 Argief van die Nederduitsch Hervormde Kerk, Pretoria.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

Pont, A D 1977. Skrif en Kerkorde - enkele opmerkings. *HTS.* 33, 77-90.
— 1981. *Die historiese agtergronde van ons kerklike reg.* Deel 1. Pretoria-Kaapstad: HAUM.
— 1982(a). Kerk en Struktuur. *HTS* 38, 1-22.
— 1982(b). Wat hoort tuis in 'n kerkwet of kerkorde in die lig van die Skrif en die belydenis? *HTS* 38, 23-35.
— 1983. Vyf en twintig jaar kerkreg binne die ruimte van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. *HTS* 39, 18-31.
— 1986. Calvyn en die kerklike orde. *HTS* 542, 34-546.
— 1991. *Die historiese agtergronde van ons kerklike reg.* Deel 2 Pretoria: Kital.
Smit, C J 1984. *God se orde vir sy kerk, 'n beskouing oor kerkorde.* Pretoria: NG Kerk Boekhandel.
— 1985. *Kerkreg en kerkorde in die lig van God se reg en orde vir kerk.* Doktorale Proefskrif. PU vir CHO
— 1987. Kerkreg en kerkorde in diens van kerkregering. Oorsig oor 'n beskouing. *Die Skriflig.* 21/82.
Van der Westhuizen, H G 1978. Die ampsposisie van die vrou. *HTS* 34, 113-126.
Van't Spijker, W 1988. De opvattingen van de Reformatoren. Van't Spijker, W et al 1988. *Inleiding tot de studie van de kerkrecht.* Kampen: JH Kok.
Van Wyk, B J 1989. Die presbiteriaal-sinodale kerkbegrip met besondere verwysing na die Kerkwet van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. DD proefskrif, Universiteit van Pretoria.
— 1992(a). Vyf en sewentig jaar Kerkreg binne die Fakulteit Teologie vanweë die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika. *HTS* 48, 293-312.
— 1992(b). Die kerkregtelike posisie van die ouderling en die diaken in die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika in die lig van die vraag na nuwe bedieningstrukture. *HTS* 48, 1013-1036.

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

PUBLIKASIES VAN DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA (NUWE REEKS)

1. "Gids by die voorbereiding van wetenskaplike geskrifte" — Dr P C Coetzee (1956)
2. "Die Aard en Wese van Sielkundige Pedagogiek" — Prof B F Nel (1956)
3. "Die Toenemende belangrikheid van Afrika" — Adv E H Louw (1957)
4. "Op die Drumpel van die Atoomeeu" — Prof J H v d Merwe (1975)
5. "Livestock Philosophy" — Prof J C Bonsma (1958)
6. "The Interaction Between Environment and Heredity" — Prof J C Bonsma (1958)
7. "Verrigtinge van die eerste kongres van die Suid-Afrikaanse Genetiese Vereniging" — Julie 1958 (1958)
8. "Aspekte van die Prysbeheersingspolitiek in Suid-Afrika na 1948" — Prof H J J Reynders (1959)
9. "Suiwelbereiding as Studieveld" — Prof S H Lombard (1960)
10. "Die toepassing van fisiologie by die bestryding van Insekte" — Prof J J Mathee (1960)
11. "The Problem of Methaemoglobinaemia in man with special reference to poisoning with nitrates and nitrites in infants and children" — Prof D G Steyn (1960)
12. "The Trace Elements of the Rocks of the Bushveld Igneous Complex", Part 1 — Dr C J Liebenberg (1960)
13. "The Trace Elements of the Rocks of the Bushveld Igneous Complex, Part II. The Different Rock Types" — Dr C J Liebenberg (1960)
14. "Protective action of Fluorine on Teeth" — Prof D G Steyn (1961)
15. "A Comparison between the Petrography of South African and some other Palaeozoic Coals" — Dr C P Snyman (1961)
16. "Kleinveekunde as vakrigting aan die Universiteit van Pretoria" — Prof D M Joubert (1962)
17. "Die Bestryding van Plantsiektes" — Prof P M le Roux (1962)
18. "Kernenergie in Suid-Afrika" — Prof A J A Roux (1962)
19. "Die soek na Kriteria" — Prof A P Grové (1962)
20. "Die Bantoetaalkunde as beskrywende Taalwetenskap" — Prof E B van Wyk (1962)
21. "Die Statistiese prosedure: teorie en praktyk" — Prof D J Stoker (1963)
22. "Die ontstaan, ontwikkeling en wese van Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie" — Prof P C Snijman (1963)
23. "Freedom - What for?" — Prof D G Steyn (1964)
24. "Once more - Fluoridation" — Prof D G Steyn (1964)
25. "Die ken- en Werkwêreld van die Biblioteekkunde" — Prof P C Coetzee (1964)
26. "Instrumente en Kriteria van die Ekonomiese Politiek n.a.v. Enkele Ondervindinge van die Europese Ekonomiese Gemeenskap" — Prof J A Lombard (1964)
27. "The Trace Elements of the Rocks of the Alkali Complex at Spitskop, Sekukuniland, Eastern Transvaal" — Dr C J Liebenberg (1964)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

28. "Die Inligtingsprobleem" — Prof C M Kruger (1964)
29. "Second Memorandum on the Artificial Fluoridation of Drinking Water Supplies" — Prof D G Steyn (1964)
30. "Konstituering in Teoreties-Didaktiese Perspektief" — Prof F van der Stoep (1966)
31. "Die Akteur en sy Rol in sy Gemeenskap" — Prof Anna S Pohl (1966)
32. "The Urbanization of the Bantu Homelands of the Transvaal" — Dr D Page (1966)
33. "Die Ontwikkeling van Publieke Administrasie as Studievak en as Professie" — Prof J J N Cloete (1967)
34. "Duitse Letterkunde as Studievak aan die Universiteit" — Prof J A E Leue (1967)
35. "Analitiese Chemie" — Prof C J Liebenberg (1967)
36. "Die Aktualiteitsbeginsel in die Geologiese navorsing" — Prof D J L Visser (1967)
37. "Moses by die Brandende Braambos" — Prof A H van Zyl (1967)
38. "A Qualitative Study of the Nodulation Ability of Legume Species: List 1" — Prof N Grobbelaar, M C van Beyma en C M Todd (1967)
39. "Die Messias in die saligsprekinge" — Prof S P J J van Rensburg (1967)
40. Samevattings van Proefskrifte en Verhandelinge 1963/1964 (1967)
41. "Universiteit en Musiek" — Prof J P Malan (1967)
42. "Die studie van die Letterkunde in die Bantoetale" — Prof P S Groenewald (1968)
43. Samevattings van Proefskrifte en Verhandelinge 1964/1965 (1968)
44. "Die Drama as Siening en Weergawe van die Lewe" — Prof G Cronjé (1968)
45. "Die Verboude Grond in Suid-Afrika" — Prof D G Haylett (1969)
46. "'n Suid-Afrikaanse Verplegingscredo" — Prof Charlotte Searle (1969)
47. Samevattings van Proefskrifte en Verhandelinge 1965/1966 (1968)
48. "Op soek na Pedagogiese Kriteria" — Prof W A Landman (1969)
49. "Die Romeins-Hollandse Reg in Oënskou" — Prof D F Mostert (1969)
50. Samevattings van Proefskrifte en Verhandelinge 1966/1967 (1969)
51. "Inorganic Fluoride as the cause, and in the prevention and treatment of disease" — Prof Douw G Steyn (1969)
52. "Honey as a food and in the prevention and treatment of disease" — Prof D G Steyn (1970)
53. "A check list of the vascular plants of the Kruger National Park" — Prof H P van der Schijff (1969)
54. "Aspects of Personnel Management" — Prof F W Marx (1969)
55. Samevatting van Proefskrifte en Verhandelinge 1967/1968 (1970)
56. "Sport in Perspektief" — Prof J J Botha (1971)
57. "Die Huidige Stand van die Gereformeerde Teologie in Nederland en ons Verantwoordelikheid" — Prof J A Heyns (1971)
58. "Onkruide en hul beheer met klem op chemiese beheer in Suid-Afrika" — Prof P C Nel (1971)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

59. "Die Verhoudingstrukture van die Pedagogiese Situasie in Psigopedagogiese Perspektief" — Prof M C H Sonnekus (1971)
60. "Kristalhelder Water" — Prof F A van Duuren (1971)
61. "Arnold Theiler (1867-1936) - His life and Times" — Dr Gertrud Theiler (1971)
62. "Dr Hans Merensky - Mens en Voorbeeld" — Prof P R Skawran (1971)
63. "Geskiedenis as Universiteitsvak in Verhouding tot ander Vakgebiede" — Prof F J du Toit Spies (1971)
64. "Die Magistergraadstudie in Geneeskundige Praktyk (M Prax Med) van die Universiteit van Pretoria" — Prof H P Botha (1971)
65. Samevattings van Proefskrifte/Verhandelinge 1968/1969 (1971)
66. "Kunskritiek" — Prof F G E Nilant (1971)
67. "Anatomie - 'n Onleding" — Prof D P Knobel (1971)
68. "Die Probleem van Vergelyking en Evaluering in die Pedagogiek" — Prof F J Potgieter (1972)
69. "Die Eenheid van die Wetenskappe" — Prof P S Dreyer (1972)
70. "Aspekte van die Sportfisiologie en die Sportwetenskap" — Dr G W vd Merwe (1972)
71. "Die rol van die Fisiologiese Wetenskappe as deel van die Veterinêre Leerplan" — Prof W L Jenkins (1972)
72. "Die rol en toekoms van die Weidingkunde in Suid-Afrikaanse Ekosisteme" — Prof J O Grunow (1972)
73. "Some Problems of Space and Time" — Mnr K A Schrecker (1972)
74. "Die Boek Prediker — 'n Smartkreet om die Gevalle Mens" — Prof J P Oberholzer (1972)
75. Titels van Proefskrifte en Verhandelinge ingedien gedurende 1969/1970; 1970/1971 en 1971/1972 (1973)
76. "Die Akademiese Jeug is vir die Sielkunde meer as net 'n Akademiese Onderwerp" — Prof D J Swiegers (1973)
77. "'n Homiletiese Herwaardering van die Prediking vanuit die Gesigshoek van die Koninkryk" — Prof J J de Klerk (1973)
78. "Analise en Klassifikasie in die Vakdidaktiek" — Prof C J van Dyk (1973)
79. "Bantoereg: 'n Vakwetenskaplike Terreinverkenning" — Prof J M T Labuschagne (1973)
80. Dosentekursus 1973 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 30 Jan - 9 Feb 1973 (1973)
81. "Volkekunde en Ontwikkeling" — Prof R D Coertze (1974)
82. "Opleiding in Personeelbestuur in Suid-Affrika" — Prof F W Marx (1974)
83. "Bakensyfers vir Diereproduksies" — Prof D R Osterhoff (1974)
84. "Die Ontwikkeling van die Geregtelike Geneeskunde" — Prof J Studer (1974)
85. "Die Liggaamlike Opvoedkunde: Geesteswetenskap?" — Prof J L Botha (1974)
86. Dosentekursus: 1974 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 4-7 Feb 1974 (1974)
87. "Die opleiding van die mediese student in Huisartskunde aan die Universiteit van Pretoria" — Prof H P Botha (1974)
88. "Opleiding in bedryfsekonomie in die huidige tydvak" — Prof F W Marx (1974)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

89. "Swart arbeidsregtelike verhoudings, quo vadis?" — Prof S R van Jaarsveld (1974)
90. "The Clinical Psychologist: Training in South Africa". A report on a three-day invitation conference: 11-13 April 1973 (1974)
91. "Studie van die Letterkunde in die Taalonderrig" — Prof L Peeters (1975)
92. "Gedagtes rondom 'n Kontemporêre Kerkgeskiedenis — met besondere verwysing na die Nederduits Gereformeerde Kerk" — Prof P B van der Watt (1975)
93. "Die funksionele anatomie van die herkouermaag-vorm is gekristalliseerde funksie" — Prof J M W le Roux (1975)
94. Dosentekursus 1975 — Referate gelewer tydens die Dosentekursus 27 Januarie - 6 Februarie 1975 (1975)
95. "'n Nuwe benadering tot die bepaling van die koopsom in die geval van 'n oorname" — Prof G van N Viljoen (1975)
96. "Enkele aspekte in verband met die opleiding van veekundiges" — Prof G N Louw (1975)
97. "Die Soogdiernavorsingsinstituut 1966-1975" (1975)
98. "Prostetika: 'n doelgerigte benadering" — Prof P J Pietgieter (1975)
99. "Inligtingsbestuur" — Prof C W I Pistorius (1975)
100. "Is die bewaring van ons erfenis ekonomies te regverdig?" — Dr Anton Rupert (1975)
101. "Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie - Verlede, Hede en Toekoms" — Prof J D Duvenhage (1976)
102. "Keel-, Neus- en Oorheelkunde - Hede en Toekoms" — Prof H Hammersma (1976)
103. Dosentesimposia 1975 (1976)
104. "Die Taak van die Verpleegonderwys" — Prof W H Kotzé (1976)
105. "Quo Vadis, Waterboukunde?" — Prof J P Kriel (1976)
106. "Geregtelike Geneeskunde: Die Multidissiplinêre Benadering" — Prof J D Loubser (1976)
107. "Huishoudkunde - Waarheen?" — Prof E Boshoff (1976)
108. Dosentekursus 1976 - Referate gelewer tydens die Dosentekursus 29 Januarie - 4 Februarie 1976 (1976)
109. Tweede H F Verwoerd-gedenklesing gehou deur die Eerste Minister Sy Edele B J Vorster (1976)
110. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1972/73; 1973/74 en 1974/75 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1975 (1976)
111. "Ortodonsie - 'n Oorsig en waardebepaling" — Prof S T Zietsman (1976)
112. "Rede gelewer by die ingebruikneming van die Nuwe Kompleks vir die Tuberkulosenavorsingseenheid van die MNR" — Prof H W Snyman (1976)
113. "Die gebruik van Proefdiere in Biomediese Navorsing, met Spesiale Verwysing na Eksperimentele Chirurgie" — Prof D G Steyn (1976)
114. "Die Toekoms van die Mynboubedryf in Suid-Afrika — Prof F O Leiding (1976)
115. "Van Krag tot Krag" — Dr Anton Rupert (1976)
116. "Carnot, Adieu!" — Prof J P Botha (1976)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

117. "'n Departement van Hematologie - Mode of Noodsaak" — Prof K Stevens (1976)
118. "Farmaka en Farmakologie: Verlede, Hede en Toekoms" — Prof De K Sommers (1976)
119. Opleiding en Elektroniese Ingenieurswese - Deurbraak of Dwaling?" — Prof L van Biljon (1977)
120. "Die Röntgendiagnostiek voor 'n Nuwe Uitdaging - die Toegepaste Fisiologie" — Prof J M van Niekerk (1977)
121. "Die Algemene Sisteemteorie as Uitgangspunt by die Beplanning van 'n Basiese Biblioteek- en Inligtingkundige Opleidingsprogram" — Prof M C Boshoff (1977)
122. Dosentekursus: 1977 (1977)
123. "Hulpverlening aan kinders met leerprobleme" — Prof P A van Niekerk (1977)
124. "Tuinboukunde Quo Vadis" — Prof L C Holtzhausen (1977)
125. "Die plek en toekomstaak van 'n Departement Huisartskunde in 'n Fakulteit van Geneeskunde" — Prof A D P van den Berg (1977)
126. "Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1975/76 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1976 (1977)
127. "Landbouvoorligting by die kruispad - Uitdagings vir Agrariese Voorligting as Universiteitsdepartement" — Prof G H Düvel (1978)
128. "Die ontplooiing van Rekenaarwetenskap as 'n funksie van evolusie op Rekenaargebied" — Prof R J van den Heever (1978)
129. "Die rol van navorsing in die opleiding en ontwikkeling van die akademiese chirurg" — Prof C J Mieny (1978)
130. "Sport and Somatology in Ischaemic Heart Disease" — Prof P J Smit (1979)
131. Dosentekursus 1978 (1978)
132. "'n Beter Toekoms" — Dr Anton Rupert
133. Toespraak gelewer by geleentheid van die Lentepromosiepligtigheid van die Universiteit van Pretoria op 8 September 1978 — Mnr J A Stegman, Besturende Direkteur van Sasol (1978)
134. Geologie in 'n toekoms van Beperkte Hulpbronne" — Prof G van Gruenewaldt (1978)
135. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1976/77 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigend op 15 November 1977 (1979)
136. "Die Kind met Spesifieke Leergestremdhede" — Proff P A van Niekerk en M C H Sonnekus (1979)
137. "Sensore en Tensore" — Prof N Maree (1979)
138. "Die Godsdienswetenskappe en die Teologie" — Prof P J van der Merwe (1979)
139. "Dierefisiologiese navorsing aan die Universiteit van Pretoria (1928-1978) — Prof J F W Grosskopf (1979)
140. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1977/78 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1978 (1979)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

141. "Behoeftebepaling en doelformulering in die Opvoeding, Onderwys en Opleiding" — Prof E J Potgieter (1979)
142. "Klein sake is 'Grootsake'" — Dr Anton Rupert (1979)
143. "Die Pad Vorentoe" — Prof W E G Louw (1979)
144. Referate gelewer tydens die jubileumjaarviering — Prof P S Dreyer (1980)
145. "Die gebruikmaking van Kies-en -keur in invulvraestelle" — lesing gelewer tydens 'n kursus vir dosente op 19 April 1979 en 22 en 23 Oktober 1979 (1980)
146. "Survey of Disease Patterns in Transkei and the Ciskei" — E Rose, W G Daynes en P J Kloppers (1980)
147. Die Ortopedagogiek as Praktykgerigte Pedagogiekperspektief" — Prof P A van Niekerk (1980)
148. "Die rol van kernkrag gesien teen die agtergrond van die energietekort in die wêreld" — Dr A J A Roux (1980)
149. "Exchange lists for elected Protein Diets" — Mev J M Crous (1980)
150. "Die Universiteit van Pretoria se bydrae tot die Dierefisiologiese Vakliteratuur (1930-1980)" — J F W Grosskopf, J D Skinner en S Christa Daffüe (1980)
151. "Professors' Dilemma. Problems, Polemics and Politics in University Departments of English" — Prof P J H Titlestad (1980)
152. "Ortopedie, Die Ortopeed en die mens" — Prof R P Gräbe (1980)
153. "Die rol van Fisika in die moderne gemeenskap" — Prof E K H Friedland (1980)
154. "Interne Geneeskunde: Wetenskap en kuns" — Prof G P Human (1980)
155. "Die opleiding van Chemiese Ingenieurs in Suid-Afrika" — Prof U Grimsehl (1980)
156. "Doelwitte vir Musiekopleiding" — Prof S Paxinos (1980)
157. "Die stand van die Beeldende Kuns in Suid-Afrika" — Prof N O Roos (1980)
158. "Op die spoor van die Onsigbare Lig" — Prof S F Prinsloo (1980)
159. "Beroepsoriënteringspedagogiek gereël deur die Fakulteit Opvoedkunde van die Universiteit van Pretoria as deel van die Halfeeufeesviering 12 tot 14 Augustus 1980 — Onder redaksie van Prof C J Joubert (1980)
160. "Die selfbeeld van die Sosiologie en Sosioloë" — Prof J S Oosthuizen (1980)
161. "Onderwysopleiding - 'n Didakties-Pedagogiese en Vakdidaktiese beskouing" — Prof W J Louw (1981)
162. "Die teenwoordigheid van Christus in die Erediens" — Prof A C Barnard (1980)
163. "Die Stand en taak van Geesteswetenskaplike Navorsing in die RSA"— Prof J G Garbers (1981)
164. "Die betekenis van die Regsfilosofie vir Regsnavorsing en Regspleging" — Prof J V van der Westhuizen (1981)
165. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1978-1979 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die 12 maand eindigende op 15 November 1979 (1981)
166. "Die verskynsel van Spesialisering by insekte en entomoloë" — Prof F Holm (1981)
167. "Fiftieth Anniversary Lectures": University of Pretoria - August - September 1980 — George D Yonge (1981)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

168. "Kindergeneeskunde in die jaar 2000" — Prof R E Cronje (1981)
169. "Praktiese Regsopleiding in die Akademie" — Prof C F Eckard (1981)
170. "Proceedings of the Symposium on Controversies in Surgery" — Edited by Prof C J Mieny (1981)
171. "The Psychic Life of the Child with Specific Learning disabilities" — Prof M C H Sonnekus (1981)
172. "B F Nel Herdenkingsrede - Universiteit van Pretoria" 12 Augustus 1981 — Prof E A van Trotzenburg (1981)
173. "Statistiek en die statistikus in diens van die gemeenskap" — Prof H S Schoeman (1981)
174. "Menslike Anatomie - basiese geneeskundige vak" — Prof I J M van Niekerk (1981)
175. "Môre se uitdaging vir die Suid-Afrikaanse Mynboubedryf" — Prof A N Brown (1981)
176. Titels van proefskrifte en verhandelings ingedien gedurende 1979/80 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die 12 maande eindigende op 15/11/1980 (1981)
177. "Leiding aan Magister en Doktorale studente" — Prof W A Landman (1981)
178. "Steekproefneming in die Praktyk" — Prof D G Stoker (1981)
179. "Bestuur — Wetenskap of Kultuur?" — Dr A Rupert (1981)
180. "Uitdagings wat nuwere tendense aan die Universiteitsbiblioteekwese stel" - Die departement Biblioteek- en Inligtingkunde en die Biblioteekdiens van die Universiteit van Pretoria (1981)
181. "Liggaamsbeweging en die Mens in Wording" - "Physical movement and the Becoming of Man" — Onder redaksie van/edited by Prof J L Botha en/and Prof P J Smit (1982)
182. "Kriminologie 2000" — Prof D G Steyn (1982)
183. "A Horse! A Horse' My Kingdom for a Horse!" — Prof M M S Smuts (1982)
184. "Die bydrae van Mondpatologie tot die Geneeskunde" — Prof A J Ligthelm (1982)
185. "Lectures on Philosophical Hermeneutics" — Prod Dr Hans-Georg Gadamer (1982)
186. "Inhuldigingsrede van Vise-Kanselier en Rektor" — Prof D M Joubert (1982)
187. "Uitdagings vir 'n Ginekologie en Obstetrie Departement in die ruimte-eeu" — Prof J V van der Merwe (1982)
188. "Die uitdaging van Elektriese Ingenieurswese in Suid-Afrika" — Prof N Wessels (1982)
189. Titels van proefskrifte en verhandelinge ingedien gedurende 1980/81 en wetenskaplike publikasies van personeellede vir die twaalf maande eindigende op 15 November 1981 (1983)
190. "Die belangrikheid van Periodonsie en Mondgeneeskunde in Tandheelkunde" — Prof J A Pretorius (1983)
191. "Strategieë vir die implementering van navorsingsbevindinge in die Geesteswetenskappe" — Dr J G Garbers (1983)
192. "Gesprekke oor die Wiskunde" — Onder redaksie van Prof P J Zietsman (1983)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

193. "Gemeenskapsgesondheid: 'n Nuwe Naam en 'n Nuwe Benadering" — Prof A M Coetzee (1983)
194. "Vrees dat die Wonderboom sal ... (val)?" (J C Steyn) — Prof Réna Pretorius (1983)
195. "Evaluering van die hedendaagse beroepsoriënteringsteorie en -praktyk" — Prof C J Joubert (1983)
196. "Magskonsentrasie! Voor- en Nadele" — Dr A E Rupert (1983)
197. "Waarom Chemie?" — Prof A Wiechers (1983)
198. "Biblioteek- en Inligtingkunde: Quo Vadis" — Prof J A Boon (1983)
199. "B.F. Nel-Gedenklesing" — Prof F van der Stoep (1983)
200. "Die opleiding van navorsers in die Geesteswetenskappe" — Dr J G Garbers (1984)
201. "'n Konteks vir die Argitektuur" — Onder redaksie van Prof D Holm (1984)
202. "Wiskunde in diens van die gemeenskap" — Prof J Swart (1984)
203. "Die moderne staatkunde in die Republiek van Suid-Afrika" — Prof F L Ackron (1984)
204. "Wetmatigheid en Meganiese Ingenieurswese" — Prof P C Haarhoff (1984)
205. "Gesoek: Die nuwe Entrepreneur" — Dr R E Rupert (1984)
206. "Kernreaksies van 'n ander aard" — Prof L Visser (1984)
207. "Lifestyle and disease". Symposium of the Hans Snyckers Institute (1984)
208. "Verpleegkunde in perspektief: Graadopleiding aan die Universiteit van Pretoria" — Prof J G P van Niekerk (1985)
209. "Onderwysvernuwing: 'n Onvermybare Opgaaf" — Prof M J Bondesio (1985)
210. "Die Siviele Ingenieursdosent in diens van ..." — Prof A W Rohde (1985)
211. "Kontemporêre uitdagings aan Universiteite in die akademiese voorbereiding van openbare Administrateurs" — Prof P S Botes (1985)
212. "Historia Augusta. Knolskrywer(s) ... of knollesers ... of knolle vir lesers" — Prof J Scholtemeijer (1985)
213. "Kennis — Graaf en Swaard" — Prof P A Fourie (1985)
214. "Die kreatiewer aanwending van Volksmusiek" — Prof C E Lamprecht (1985)
215. "Die noutetiese beraad: Bybels of Biblisisties" — Prof T F J Dreyer (1985)
216. "Ortodonsie: 'n Oorsig" — Prof J J G G de Mûelenaere (1985)
217. Inhuldigingsrede van kanselier — sy Edele A L Schlebuch (1985)
218. "Kaak-, Gesigs- en Mondchirurgie en Gesplete Gesigsdeformiteite in Perspektief" — Prof Kurt W Bütow (1985)
219. "Ewewig: Stilte en Storm" — Prof J G Swart (1985)
220. "Departement Geneeskunde - die verlede - die hede en die toekoms" — Prof P Bland-Van den Berg (1985)
221. "Die Deurbreking van Isolasie tussen Wetenskapkulture" — Dr J G Garbers (1986)
222. "Van die RGN-Onderwysondersoek tot witskrif en wetgewing - Navorsingsoorwegings" — Dr J G Garbers (1986)
223. "Diagnostiek en Röntgenologie - 'n uitdaging" — Prof J E Seeliger (1986)
224. "Geweld in die samelewing — Prof S I du Toit (1986)
225. "Kernkrag: 'n Vredesreis" — Prof M P Iturralde (1986)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

226. "Veterinêre Volksgesondheid - vakgebied of beroepstaak? —
Prof L W van den Heever (1986)
227. "Vakkurikulum: Kaak-, Gesig- en Mondchirurgie" — Prof K W Butow (1986)
228. "Gemeenskapsgesondheid: Gesondheidsrealiteite en die verantwoordelikhede van 'n Universiteit" — Prof E Glatthaar (1986)
229. "Bestuuursopleiding in Perspektief" — Prof L M Brümmer (1986)
230. "Fisiologie - struktuur en funksie" — Prof J J Theron (1986)
231. "Opvoeding en Onderwys onder maatskaplike druk" — Prof J W M Pretorius (1986)
232. "Wysbegeerte en die Universiteit" — Prof A P du Toit (1986)
233. "Hoekstene" — Prof D Holm (1986)
234. Akademiese Gesindheid, die Dierkundige en die belangrikheid van Navorsing" — Prof J D Skinner (1986)
235. "Maatskaplikewerk - opleiding: Struktuur en Perspektief" — Prof E A K Hugo (1987)
236. "Dilektereg 1985 - 'n besinning oor teorie, praktyk en onderrig" —
Prof T J Scott (1987)
237. "Die stand van mikologie in Suid-Afrika" — Prof A Eicker (1987)
238. "Uitdagings vir die SA historikus" — Prof I S Bergh (1987)
239. "Ad Destinatum Persequor: 'n Toekomsvisie vir die Dept Skoolvoorligting" — Prof C D Jacobs (1987)
240. "Veeartsenykundige Anatomie - 'n Historiese oorsig — Prof A J Bezuidenhout (1987)
241. "Personeelbestuur: 'n Janus - Perspektief" — Prof L P Vermeulen (1987)
242. "Die Aard van Denkhandelinge en die rol daarvan in Onderrig en Leer" — Publikasie van die B.F. Nel-Gedenklesing — Prof J J de Wet (1988)
243. "Op Weg met Bybelkunde aan die Universiteit van Pretoria" —
Prof P P A Kotze (1987)
244. "Die Ou Testament, 'n Verouderde boek?"
Enkele gedagtes na aanleiding van Psalm 15 — Prof W S Prinsloo (1988)
245. "Inhuldigingsrede van Kanselier" — Dr A.E. Rupert (1988)
246. "Anatomie: Die Immergroen Vakgebied" — Prof J S Meiring (1988)
247. "Opleiding in Ingenieurswese: Ideaal en Werklikheid" — Prof J A G Malherbe (1988)
248. "Elektriese Energie 'n Voorvereiste vir Welvaart" — Prof J H R Enslin (1989)
249. "Sendingwetenskap Waarheen?" — Prof D Crafford (1989)
250. "Landbou-Ingenieurswese op die Wen-Akker van die Een en Twintigste eeu" — Prof G Venter (1989)
251. "Kriminologie en Sosiale Verandering: 'n Toekomsperspektief" —
Prof Ronelle Pretorius (1989)
252. "Hoëvlak Bestuursopleiding in Suider-Afrika - Standpunte, Probleme en Geleenthede" — Prof M J C van Vuuren (1989)
253. "Dogmatiek binne Konfessionele Verband" — Prof J H Koekemoer (1989)
254. "Semitiese Tale - Verlede, Hede en Toekoms" — Prof J H Potgieter (1989)
255. "Die Missie van die Leerstoel in Versekeringswese" — Prof G L Marx (1989)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

256. "Bourekenkunde - 'n Introspeksie" — Prof H M Siglé (1989)
257. "Bybelkunde: Is die studieveld vanselfsprekend?" — Prof W Vosloo (1989)
258. "Geïntegreerde Omgewingsbestuur - 'n Oplossing vir die Ontwikkelings - Bewaringskonflik in Suid-Afrika" — Prof W F vd Riet (1989)
259. "Hand 7:48 - Die Allerhoogste woon nie in mensgemaakte konstruksies nie. Die relevansie van die Nuwe-Testamentiese wetenskap na aanleiding van die metafoor 'tempel' " — Prof A G van Aarde (1989)
260. "Sielkunde: 'n Toekomsperspektief" — Prof W vd M Herholdt (1990)
261. "Gerhard de Kock-gedenklesing" — Dr Chris Stals (1990)
262. "Heil in Sendingperspektief" — Prof David J Bosch (1990)
263. "Die rol van Entomologie in die Biodiversiteitskrisis" — Prof P H Scholtz (1990)
264. "Die profiel van 'n Superdosent in 'n kliniese Department" — Prof S S vd Berg (1990)
265. "Molekulêre Genetika as 'n grondslag vir navorsingsopleiding in die Biologiese Wetenskappe" — Prof H Huismans (1990)
266. "Die rol van Veterinêre Geneeskunde in 'n veranderde Suid-Afrika" — Prof S R van Amstel (1990)
267. "Veterinary Public Health an Integral Component of "Herd Health" — Prof G V Turner (1990)
268. "Voorkoming en vroeë diagnose van Ginekologiese kanker. Die rol van die akademiese hospitaal" — Prof. B.G. Lindeque (1990)
269. "Bedryfsingenieurswese: Geleenthede en Uitdagings vir die Toekoms" — Prof P S Kruger (1990)
270. "Opleiding in elektroniese en rekenaaringenieurswese: Uitdagings vir die 2lste eeu" — Prof C W I Pistorius (1990)
271. "Parasitologie 'n raakvlak tussen Veeartsenykunde en Dierkunde" — Prof B L Penzhorn (1990)
272. "'n Vlammende Lied - Metateoretiese en Prakties - Teologiese Grondslae van die Homiletiek" — Prof C J A Vos (1991)
273. "Persepsie en realiteit in 'n sisteemanalise van Veterinêre praktyk" — Prof J S J Odendaal (1991)
274. "The Death of the Soul and the Crisis in Ecology" — Prof G C Oosthuizen (1991)
275. "Die Beoefening van Algemene Kerkgeskiedenis in Suid-Afrika" — Prof C F A Borchardt (1991)
276. "The Onderstepoort Faculty of Veterinary Science, Past, Present and Future" — Prof H J Bertschinger (1991)
277. "Bybelkunde en Teologie aan UP" — Prof J J Engelbrecht (1991)
278. "Menslike Bewegingskunde ... Wat? ... Waarom? ... Waarheen? ..." — Prof G J van Wyk (1992)
279. "Stads- en Streekbeplanning in die Nuwe Suid-Afrika: Utopiese ideale en Azaniese realiteite" — Prof M S Badenhorst (1992)
280. "Food Science in the New South Africa: Fueling the economy and feeding the nation" — Prof J R N Taylor (1992)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services

281. "Dogmatiek as konfessionele en akademiese dissipline: Terugblik en vooruitskouing" — Prof C J Wethmar (1992)
282. "Oogheelkunde: Waarvandaan en Waarheen" — Prof P Roux (1992)
283. "Kommunikasiepatologie: Onderrig vir die Toekoms" — Prof I C Uys (1993)
284. "African Horizons in Animal and Wildlife Sciences" — Prof N H Casey (1993)
285. "Die Heil, Gehoorsaamheid, Struktuur en Kerkreg" — Prof S J Botha (1993)

Digitised by the University of Pretoria, Library Services